

Дата: 29.09.22

Клас: 5-Б (1 гр.)

Укр.мова

Вч.: Харенко Ю.А.

Тема: **Слова обмеженого вживання. Діалектні, професійні слова й терміни**

Мета: виробляти навички знаходити діалектні та професійні слова; навчити правильно й доречно використовувати в мовленні загальновживані слова; розвивати мовні смаки.

Хід уроку

1. Слово вчителя. Запишіть сьогоднішню дату:

Двадцять дев'яте вересня

Класна робота

Шукаємо відповіді на запитання.

1. Навіщо потрібно знати діалектні, професійні слова й терміни?
2. Чому діалект називають вогником селянської душі?

2. Вивчення нового матеріалу

Повторимо й поговоримо детальніше про:

Загальновживані слова — це слова, які знає кожен носій мови. Ледве не щодня виникають і зникають у мові нові поняття, які слід якось називати. До загальновживаних належать:

- назви всіх родинних зв'язків: *батько, мати, син, дочка, брат, сестра, дід, баба, тітка, дядько, зять, невістка* і т. д.;
- назви людських органів і частин тіла: *серце, нирки, легені, шкіра, очі, вуха, рот, ніс, рука*;
- назви природних явищ: *дощ, вітер, сльота, мороз*;
- назви довколишніх предметів та явищ природи: *небо, річка, хмари, земля, ліс*;
- назви рослин і тварин: *пагін, корінь, дерево, трава, кінь, кіт, собака, горобець, півень, курча, тищиця, жито, гречка*;
- назви побутових речей, приміщень: *будинок, кімната, двері, вікно, лава, диван, шафа*;
- назви їжі й питва: *вода, молоко, вино, хліб, борщ*;
- назви ознак предметів (колір, вага і т. д.): *білий, чорний, зелений, жовтий, легкий, сильний*;
- назви психічних станів, почуттів: *доброта, кохання, стурбованість, злість, веселощі*;
- назви дій та станів: *спати, їсти, ходити, бігти, міркувати, висловлюватись, читати*;
- назви чисел: *два, п'ять, сорок, сто*;
- назви способів дії: *добре, повільно, весело, по-моєму, сильно, легко, важко*.

2) Діалектні слова.

Слова, що широко не розповсюджені, носять назву **незагальноживаних**. До таких слів відносяться, наприклад, **діалектні й професійні** слова.

Діалектні слова (діалектизми) — це слова, які використовуються лише мешканцями тієї чи іншої місцевості (*кукеля — зозуля, буцян — чорногуз, пчульник — пасіка*).

Мову мешканців окремої місцевості називають **діалектом**.

Діалектизми не входять до лексичного складу української літературної мови, але використовуються в художніх творах для передачі життя та мови людей певної території.

3) Професійні слова.

Професійні слова — це слова, що використовуються в мові людей, об'єднаних однією професією чи спеціальністю.

Серед професійних слів виділяється особлива група слів, які називають поняття різних наук. Це — **терміни** (*суфікс, підмет* — у мовознавстві; *гіпотенуза, катет* — у математиці).

Окремі професійні слова іноді стають загальноживаними (*телевізор, радіо, аспірин*).

Професійні слова використовуються в художніх творах для більш точного опису людей і їх занять.

Професійні слова, що використовуються в художніх творах, називають **професіоналізмами**.

Вправа 123 (письмово).

Згрупуйте «розсипані» терміни, об'єднавши їх у групи. Визначте, яких галузей науки вони стосуються.

Стиль мовлення, арія, метелик, дивертисмент, підмет, головна партія, гриби, присудок, біологія, опера, виконавець, м'який знак, гармонія, графіка, темп, рослини, пароніми, лад, тварини, антоніми, мелодія, мікроорганізми, природничий музей, композитор, ритмічний рисунок.

Перевіримо себе!

Стиль мовлення, підмет, присудок, м'який знак, пароніми, антоніми.

Арія, дивертисмент, головна партія, опера, виконавець, гармонія, графіка, темп, лад, мелодія, композитор, ритмічний рисунок.

Гриби, біологія, рослини, метелик, тварини, мікроорганізми, природничий музей.

3. Закріплення вивченого

Сколіоз, трансплантація, отит, анемія, симптом.

Довідка: пересаджування, викривлення хребта, запалення вуха, недокрів'я, ознака.

Перевірмо себе!

Сколіоз — викривлення хребта, трансплантація - пересаджування, отит — запалення вуха, анемія - недокрів'я, симптом - ознака.



Вправа. Виконайте тестові завдання.

1. Позначте рядок, у якому всі слова загальноживані.

А) мольберт, художник, картина, виставка

Б) кардіолог, море, берег, сонце

В) здоров'я, мир, щастя, дружба

Г) жоржина, когут, полонина, смерека



2. Позначте рядок, у якому всі слова діалектизми.

А) вивірка, пляцок, плай, цинамон

Б) одяг, пательня, тремпель, маринарка

В) трембіта, колиба, кобиця, вогонь

Г) лелека, чорногуз, бусол, птах



4. Домашнє завдання.

Параграф 17 вивчити, опрацювати конспект. Вправа 124 (письмово).

124

Відновіть послідовність речень у тексті і запишіть його. Підкресліть професійні слова й терміни.

1. Він розташований неподалік від селища Каховка, у ста кілометрах від Херсона. 2. Тут можна зустріти фламінго і журавлів, верблюдів і зебр, буйволів, бізонів, сайгаків. 3. У цьому куточку незайманої природи зібрані найдивовижніші та екзотичні види тварин і птахів. 4. Тим, хто любить поспостерігати за дикими тваринами або в захопленні від африканського сафарі, неодмінно варто відвідати заповідник Асканія-Нова (З інтернету).

Виконані роботи надсилати на платформу Human, або на електронну адресу miladka2591@gmail.com